

Мар'ян Миколайович ТРІПАК

кандидат економічних наук, доцент,
директор,

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ СОЦІУМУ У СПЕЦІАЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тріпак М. М. Соціальна реабілітація соціуму у спеціальних державних установах в умовах глобальної інклюзивної економіки. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 86-92.

Анотація

У статті розглянуто науково-прагматичні підходи до поняття «інклюзія» та «інклюзивна економіка». Визначено основні фактори впливу на соціальну реабілітацію соціуму у спеціальних державних установах. Опрацьовано хронологію документів щодо впровадження інклюзивної освіти в Європі та світі. Визначено основні шляхи реалізації реабілітаційних послуг у спеціальному закладі вищої освіти. Розглянуто інклюзивну економіку в Україні в умовах соціально-реабілітаційного впливу.

Ключові слова: реабілітація; соціальна реабілітація; державна установа; інклюзія; інклюзивна економіка; інклюзивна освіта; суб'єкт господарювання.

Marian Mykolaiovych TRIPAK

PhD in Economics,
Associate Professor,
Director,

Podilsky Special Educational-Rehabilitation Socio-Economic College

SOCIAL REHABILITATION OF SOCIUM IN SPECIAL GOVERNMENT INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF GLOBAL INCLUSIVE ECONOMY

Abstract

The article deals with the scientific and pragmatic approaches to the concept of "inclusiveness" and "inclusive economy". The main factors that influence social rehabilitation of the society in the special state institutions are determined. The chronology of documents on the introduction of inclusive education in Europe and in the world is worked out. The basic ways of realization of rehabilitation services in the special institution of higher education are determined. The inclusive economy in Ukraine under the conditions of social and rehabilitation influence is considered.

Keywords: rehabilitation; social rehabilitation; state institution; inclusiveness; inclusive economy; inclusive education; entity.

Вступ

Парадигма соціальної реабілітації соціуму у державних установах серед інших соціально-економічних та політичних проблем сучасного світу набула актуальності. Саме її нагальність і спонукає інституції і громадськість розробляти і впроваджувати нові моделі і програми соціальної підтримки та розвитку осіб з обмеженими можливостями. Особливої уваги заслуговує впровадження інклюзивної освіти, яка забезпечує реалізацію принципу: кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від якості освіти здорових людей. Рівень підтримки, гуманізм та терпимість у ставленні до дітей з особливими потребами, можливість надати їм доступну та якісну освіту – показники ступеня розвитку суспільства, в якому вони живуть. А також впроваджується інклюзивна економіка, яка забезпечує реалізацію принципу: кожний індивід, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на працевлаштування, бути виробником доданої вартості та суб'єктом економічних відносин у державі.

Економічну діяльність освітньої сфери та соціальної реабілітації соціуму у державних установах досліджували українські економісти: В. Андрущенко, В. Андрієнко, Т. Боголіб, Є. Бойко, О. Василик, Т. Гребнева, В. Журавський, І. Каленюк, П. Коваль, Т. Лев, Ю. Лисенко, О. Навроцький, В. Новіков, К. Павлюк, В. Федосов, В. Шпотенко, С. Юрій, М. Яструбський та ін. Наукові здобутки згаданих учених є значним внеском у теорію, методологію й організацію економічної та соціальної реабілітації соціуму у державних установах нашої країни. Однак питання комплексного системного управління соціально-інклюзивних реабілітацій у державних установах, що передбачає формування обґрунтованої концепції реформування економічного механізму їхнього функціонування, розроблені ще недостатньо.

Мета статті

У зв'язку з цим метою нашої статті є визначення необхідності функціонування спеціалізованих державних закладів та прагматика соціальної реабілітації соціуму в умовах глобальної інклюзивної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження

Зі становленням підвалин демократичного устрою в більшості західних країн у царині соціології відбулася зміна ключових парадигм. Так, у 80-х роках ХХ століття у французькій соціології місце застарілих понять «бідність», «вилучення з суспільства» та «достаток», «соціальна залученість» замінили антитетичні поняття «ексклюзія» й «інклюзія», що згодом набули поширення і в інших європейських країнах. Розвиток ключових понять інклюзії прямує в бік зменшення негативного та сегрегаційного відтінку в поняттях, уникнення прямого називання медичних та соціальних обмежень.

У Європейському Союзі почали розробляти нові концепції (ексклюзія – інклюзія) як підґрунтя для боротьби із соціальними негараздами, хворобами та бідністю. На відміну від попередніх спрощених понять «бідність», «вилученість», «достаток», «соціальна залученість», нові поняття зорієнтовані на ширше коло проблем і є багатовимірними, оскільки охоплюють не тільки життєві потреби конкретних верств суспільства, а й філософську, соціальну та політичну позицію груп населення і влади щодо них. У світлі вищесказаного благополуччя людини почало розглядатися не як фізична чи фінансова досконалість, а як комплекс моральних, культурних, фізичних (валеологічних), фінансових соціальних та інших феноменів, які складають цілісну картину людської екзистенції. Остання має вимірюватися не соціальною статистикою, а суб'єктивним відчуттям окремих індивідів, які можуть відчувати щастя й повноту власного буття навіть при видимих негараздах чи негативних соціальних оцінках.

Отже, інклюзія (від англ. *inclusion* — залучення) — процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі. І насамперед тих, що мають труднощі у фізичному розвитку [1]. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Поняття інклюзії близьке за значенням з поняттям «інтеграція» та протилежне до «сегрегація». При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату.

Термінологічно поняття «інклюзія» є вужчим, однобічним, має семантичний відтінок «чужий», тоді як інтеграція характеризує процес «елемент – система», а тому є більш природним. І. Р. Россіхіна з цього приводу наголошує, що інклюзія – процес, який відбувається з індивідами, або соціальними групами, а інтеграція відбувається в самому суспільстві: «Інтеграція може бути наслідком інклюзії, але не навпаки. І це означає, що соціальна інклюзія є підпорядкованою щодо соціальної інтеграції і вужчим поняттям» [2].

Можна вважати інклюзію й інтеграцію взаємодоповнюваними факторами, при чому інклюзія є мікрогруповим явищем, а інтеграція – макрогруповим. Так студент з особливими освітніми потребами особистісно максимально реалізується в межах інклюзивної групи, а як суб'єкт соціальної діяльності – в позанавчальному середовищі, початком організації якого є вищий навчальний заклад.

Термін «соціальна ексклюзія» як протилежний і водночас комплементарний до поняття «інклюзія» набув поширення в політичному й науковому середовищі Великої Британії. Він утілює концепцію соціального вилучення певних верств населення. О. А. Літвінова, узагальнюючи погляди Е. Гіденса, вказує, що ексклюзія є механізмом відокремлення від загального соціального потоку, вона загрожує соціальній солідарності й простягається в діапазоні ієрархій від вершини («елітне добровільне самовідокремлення») до основи – культурне і структурне виключення нижніх верств населення [3, с. 84].

Зрозуміло, що ексклюзія за медичним, фізичним, фінансовим, політичним, культурним або іншим показником обов'язково містить і соціальну, тобто заважає повноцінно реалізовуватися людині в соціумі.

Із терміном «соціальна ексклюзія» пов'язане поняття «сегрегації» (протилежне – «десегрегація»). Згідно із положеннями Саламанської декларації, сегрегація – результат відмінностей між людьми в індивідуальних можливостях, гендерних, расових, культурних, релігійних преференціях, що внеможливіє повноцінне залучення в соціальні групи, в тому числі й в освітній процес [4]. Цей процес –

результат дії широкого спектру деструктивних факторів, починаючи від культурних стереотипів і закінчуючи законодавчо закріпленими положеннями, що обмежують певні верстви у їхніх правах та можливостях. Цікаво, що законодавчо закріплена сегрегація є своєрідним механізмом соціалізації, яка відбувається на різних правах для тих або інших груп населення. Вчені вивчаючи термін «інклюзія» наголошують, що освітня політика має забезпечувати інклюзію за вибором. Проте реалії показують, що сім'ям не залишається нічого іншого, як «вибір інклюзії» [5, с. 23].

Вагомою перешкодою ефективному впровадженню інклюзії є неналежне фінансування, яке здійснюється з місцевого бюджету [6, с. 191]. Вирішенням цієї проблеми є доцільний розподіл коштів: відмова від загального підходу у фінансуванні та його заміна персональним фінансуванням. Згідно з останніми дослідженнями, 76 % усіх дітей з особливими освітніми потребами констатували брак коштів для потреб інклюзивної освіти, а 40 % – недостатню фінансову підтримку. Брак фінансування перешкоджає успішній імплементації інклюзивних практик. Утім, експерти визнають, що цілковито покладати вину на місцеву владу за відсутність належних коштів для інклюзії не можна, адже місцеві служителі влади опинилися у безвихідній ситуації. Вони змушені підтримувати фінансування статей на спеціальні освітні потреби і водночас забезпечувати фінансову підтримку інших освітніх стратегій [5, с. 23].

Понад те, місцева влада, що підтримує спеціальне забезпечення і цим сприяє вибірковій інклюзії, постійно перебуває під невпинним тиском задля зменшення неефективності високовартісного розміщення, пов'язаного із місцем проживання [7]. Якщо місцеву владу не забезпечити достатньою фінансовою підтримкою для впровадження інклюзії на практиці, їй не залишиться нічого іншого, як створювати перешкоди [5, с. 24].

Ретроспектуючи хронологію, впровадження інклюзивної освіти в Європі та світі можна подати як перелік юридичних документів, ухвалених у другій половині ХХ століття (табл. 1).

Таблиця 1. Хронологія ухвалення документів у сфері інклюзивної освіти

Роки	Назва документа
1948	Загальна декларація прав людини
1960	Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти
1965	Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації
1979	Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
1989	Конвенція про корінні народи, що ведуть племінний спосіб життя в незалежних країнах
1989	Конвенція про права дитини
1990	Міжнародна конвенція про охорону прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей
1999	Конвенція про заборону та негайні заходи щодо викорінення найгірших форм дитячої праці
2005	Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження
2006	Конвенція про права інвалідів
2007	Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів

Вищенаведена хронологія збіглася з іншими комплементарними факторами, які посприяли подальшому впровадженню інклюзії, серед яких: глобалізація, що стимулювала міжнародну співпрацю й обмін досвідом; інформатизація, яка надала доступ кожному індивіду до світової інтеграції й потенційної причетності до тотального культуру творчого процесу.

Розглядаючи інвалідність як складне соціальне явище, що передбачає взаємовідносини між індивідом з функціональними обмеженнями, соціальним контекстом, у якому певна ситуація має місце, і значенням, яке їй надається, вважаємо, що ці проблеми можуть бути вирішеними в тому контексті, в якому суспільство готове змінити свої стереотипи у поведінці і прийняти людей, котрі мають певні відхилення, у повноцінне соціальне життя [8].

Отже, одна із найактуальніших проблем державної політики – забезпечення людям з інвалідністю повноцінних умов для здобуття освіти, в тому числі – вищої. З цієї метою Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» передбачають можливість запровадження дистанційної та індивідуальної форми навчання; визначають поняття «особа з особливими освітніми потребами», «інклюзивне освітнє середовище»; у вишах (університетах, коледжах) доцільно створювати спеціальні навчально-реабілітаційні підрозділи. Ці Закони є новими з огляду на закріплені в них імперативні гарантії для навчання дітей та молоді з особливими освітніми потребами на рівні з іншими учнями, студентами. Однак реалії життя свідчать, що в суспільстві не завжди створюються умови й гарантії для реалізації права осіб з інвалідністю на освіту: в контексті інклюзивної освіти законодавча база йде значно попереду можливостей шкіл або ж вузів.

Досліджуючи питання інклюзії в освіті України, маємо підстави стверджувати, що діяльність спеціальних закладів вищої освіти сьогодні є необхідною та доцільною: лише ці заклади здатні повною

мірою забезпечити своїм вихованцям з інвалідністю навчально-реабілітаційний супровід, забезпечити їм доступ до якісної, зокрема вищої, освіти з урахуванням обмежень життєдіяльності.

Студент з інвалідністю – це молода людина, яка обов'язково потребує послуг реабілітації, у т. ч. – і в період здобуття ним вищої освіти. Спеціальний заклад вищої освіти упродовж всього терміну навчання здійснює комплексну реабілітацію студента з інвалідністю: професійна (освітня) реабілітація є, хоч і пріоритетною, але лише невід'ємною її складовою. У цьому і полягає основна відмінність та особливість спеціального закладу вищої освіти.

Особливо важливим для здійснення завдань комплексної реабілітації студентів з інвалідністю є створення безбар'єрного доступу до усіх приміщень соціальної інфраструктури, а також забезпечення закладу освіти необхідними технічними засобами: засобами пересування (крісло колісне, палиці, ходунки, поручні, милиці) спеціальними засобами для орієнтування та обміну інформацією (диктофон, мобільний телефон для письмового спілкування), спеціальними засобами для самообслуговування (наколінники, налікотники, подушки протипролежневі), спеціальними засобами для догляду, особистої гігієни (крісло спеціальне, сидіння на унітаз, сидіння-надставка на унітаз, підставки для ванни, умивальників), спеціальними засобами для освіти (ресурси сайту дистанційної освіти, мультимедійна техніка, копіювальні прилади, системи підсилення звуку, диктофони, ноутбуки), спеціальним фізкультурно-спортивним обладнанням (кардіотренажери, силові тренажери, додаткові засоби для розвитку якостей).

Визначимо основні шляхи реалізації реабілітаційних послуг у спеціальному закладі вищої освіти за допомогою системи – фізичної, медичної, трудової, професійної, побутової та психолого-педагогічної реабілітації.

Фізична реабілітація – це процес, який має на меті підтримати або відновити втрачене здоров'я студента з інвалідністю. Завдання фізичної реабілітації реалізуються через: проведення навчальних занять з фізичної культури в групах за нозологіями захворювання; проведення занять спортивних секцій не лише з традиційних, а й видів спорту для інвалідів (сидячий волейбол); проведення занять реабілітаційних груп; проведення індивідуальних занять ЛФК (поза розкладом занять); проведення занять з арт-терапії; надання послуг оздоровчого масажу; навчання студентів виконанню техніки оздоровчого масажу/самомасажу; організація та проведення пішохідних прогулянок/ туристичних походів.

Медична реабілітація – відновлення здоров'я студента з інвалідністю. Медична реабілітація передбачає медикаментозне лікування за узгодженням з вузьким спеціалістом. До медичної реабілітації належать: проведення фізіотерапевтичних процедур; раціональне збалансоване/ лікувальне (дієтичне) харчування; сезонна медикаментозна профілактика (при хронічному гастродуоденіті, виразковій хворобі ДПК, ревматичних захворюваннях) за узгодженням з вузьким спеціалістом; проведення санітарно-освітньої роботи; дотримання санітарно-епідемічного режиму/ режиму дня; цілодобовий нагляд за студентами після хірургічних втручань/операцій, за хворими студентами; нагляд за студентами, що користуються слуховими апаратами, їх консультування.

Трудова реабілітація – це створення спеціальних чи спеціально пристосованих робочих місць для проведення занять навчальної практики (практичних занять). Трудова реабілітація зумовлює необхідність створення спеціалізованих навчальних/комп'ютерних аудиторій; укладання договорів для проходження студентами виробничої практики із підприємствами, які створили спеціальні/спеціально пристосовані робочі місця з урахуванням потреб особи з інвалідністю; сприяння працевлаштування студентів з інвалідністю.

Професійна реабілітація – це система заходів, спрямованих на створення для особи з інвалідністю доступного та сприятливого освітнього середовища. Професійна реабілітація спрямована на: формування у студентів з інвалідністю позитивної мотивації до змісту професійної підготовки; методично обґрунтована організація освітнього процесу; створення інтегрованих груп; створення умов для навчання за індивідуальним планом навчання; організація позааудиторної діяльності студентів з метою оптимізації їх міжособистісного спілкування, створення умов для виявлення їх здібностей, індивідуального самовираження, самоутвердження, активного залучення до громадського життя групи, навчального закладу, міста; навчання викладачів та кураторів груп у напрямку виявлення та подолання труднощів адаптації студента з інвалідністю; ліцензування спеціальностей, працевлаштування за якими є посилюючими для осіб з інвалідністю; повна відповідність освітніх програм вимогам державних стандартів; упровадження на заняттях спеціальних освітніх технологій, розробка спеціального навчально-методичного забезпечення занять (відповідно до нозології захворювань); створення сайту дистанційної освіти; участь науково-педагогічних працівників у наукових/просвітницьких заходах з питань реабілітації осіб з речами, часткова допомога в прибиранні приміщення, вживанні їжі; харчування студентів з інвалідністю в їдальні; виклик лікаря, придбання та доставка медикаментів, відвідування хворих у закладах охорони здоров'я, скерування на госпіталізацію, консультування у лікарів та інших спеціалістів; надання побутових послуг (прання білизни, ремонт одягу, взуття); оформлення документів на отримання пенсій, стипендій, оплати платежів, санаторно-курортне

лікування; організація відпочинку; проведення консультацій у спеціалістів з різних питань; організація роботи щодо надання необхідних видів протезно-ортопедичної допомоги, сприяння у забезпеченні допоміжними засобами (милицями, палицями, окулярами); вирішення різних питань у державних та інших підприємствах, установах і організаціях, контроль за наданням встановлених студенту пільг.

Побутова реабілітація – це комплекс заходів спрямований на відновлення функцій самообслуговування, досягнення самостійності в побуті особи з інвалідністю. Побутова реабілітація здійснюється у відповідності до державних будівельних норм України. Першочерговими стануть облаштування глибини тамбурів, ширини коридорів, дверних прийомів, пандусів, посадкових місць для інвалідів у їдальні, актовій залі, спортивній залі.

Особливо важливою є психолого-педагогічна реабілітація: з'ясування психологічних особливостей вихованців з інвалідністю, збереження їх психічного здоров'я, надання допомоги з адаптації та інтеграції у освітнє середовище, формування самоутвердження і належної самооцінки особою своїх можливостей.

Зазначимо, що необхідною умовою для надання студентам з інвалідністю комплексу реабілітаційних послуг стане: наявність бюджетного забезпечення для державного утримання студентів з інвалідністю; функціонування в структурі закладу оздоровчо-реабілітаційного управління; у штатному розписі передбачені: лікар, шеф-кухар, дітсестра, фахівці-реабілітологи.

Реалізація завдань усіх видів реабілітації дозволить студенту з інвалідністю отримати відповідну і посильну до фізичних можливостей престижну спеціальність, повірити в себе, свої сили, можливості, стати корисним суспільству і державі.

Немає єдиного та завершеного списку шляхів реалізації реабілітаційних послуг: кожен навчальний заклад їх визначає самостійно, враховуючи потреби всіх студентів незалежно від нозології захворювання, тому надані рекомендації потрібно сприймати та застосовувати індивідуально, творчо та диференційовано.

Отже, вищевказане породжує парадигму соціальної реабілітації соціуму у інклюзивних державних установах та інституціях як нова філософія не тільки освітньої сфери, а й системи суспільства загалом, яке, зважаючи на його сучасну високотехнологічну й інформаційну структуру, може і має забезпечити повноцінну участь усіх членів незалежно від їхніх можливостей у соціальному й культурному житті, комунікативному діалозі й усебічній реалізованості трудової реабілітації та працевлаштування соціуму.

Отже, студент з фізичними вадами після закінчення вищого навчального закладу має працевлаштуватись і реалізувати свої освітянські навички в інституціях інклюзивного державного соціуму. Філософію інклюзивності пропонуємо будувати на низці принципів, найголовніші серед яких – нова гуманітарна соціальна модель інвалідності, принцип залучення, принцип відкритої невизначеної особистості, концепція «нормалізації», принцип еволюційності й тотальних реформ на всіх рівнях суспільства. Це передбачає поступову перебудову всієї системи людських стосунків на мікро- (сім'я, колектив) та макрорівні (соціальна група, держава), упровадження політичних, соціальних та економічних реформ у сучасному демократичному й гуманістичному руслі.

Отже, основною рушійною силою у створенні соціально орієнтованого підходу служить *інклюзивна економіка*. Її мета – забезпечити рівний для людей доступ до економічної незалежності і безперешкодному взаємодії між соціальними групами. Один з них полягає в інклюзивній політиці праці та зайнятості населення.

Знайти ідеальний баланс між людьми, державами і доходами – у цьому, по суті, і полягає місія корпоративної соціальної відповідальності. Основною рушійною силою у створенні соціально орієнтованого підходу служить *інклюзивна економіка*. Її мета – забезпечити рівний для людей доступ до економічної незалежності і безперешкодній взаємодії між соціальними групами.

Для суб'єктів господарювання *інклюзивна економіка* складається з двох окремих аспектів. Один з них полягає в інклюзивній політиці праці та зайнятості населення. Наприклад, суб'єкт господарювання може прагнути до того, щоб її персонал був неоднорідний, і наймати співробітників, які володіють не занадто широкими можливостями на ринку праці. Інший аспект акцентує увагу на інклюзивному ринку розповсюдження. Тобто суб'єкт господарювання сприяє розвитку інклюзивності шляхом забезпечення основними потребами тих, хто знаходиться за межею бідності.

Відповідно до концепції *інклюзивної економіки* кожна людина повинна бути задіяна в процесі трудової діяльності з урахуванням його індивідуальних здібностей. Роботодавці повинні проводити оцінку потенціалу своїх співробітників і використовувати їх можливості найбільш ефективно. Для досягнення максимального результату роботи свого персоналу роботодавцям слід враховувати, наприклад, такі фактори, як професійний розвиток співробітників і забезпечення безпеки їх здоров'я. Неоднорідність персоналу – це не тільки соціально значуще явище, воно також надає суб'єктам господарювання різні можливості і є розумним кроком в умовах браку кадрів на ринку праці. Суб'єкти господарювання, які звертають на питання навчання своїх співробітників пильну увагу, перестають

відчувати гострий брак цінних кадрів. А надаючи своїм працівникам можливість виконувати роботу, яка відповідає їх кваліфікації і бажанням, підприємства підвищують працездатність і ефективність свого персоналу. Крім цього, неоднорідність персоналу підвищує креативність суб'єктів господарювання.

В умовах інклюзивної економіки кожна людина повинна мати доступ до основних потреб для підтримки своєї життєдіяльності: їжі, води, одягу, охорони здоров'я, житла, освіти, енергоресурсів. Останні кілька років визначатиметься світовою необхідністю більш соціально-інклюзивного підходу до генерації економічного зростання.

Інклюзивність означає те, що більшість членів суспільства відчувають на собі результати економічного зростання. Світовий Економічний Форум (World Economic Forum) розраховує композитний індекс, який ранжує країни на основі їх комбінованих показників KPI – індекс інклюзивності розвитку (IDI) [9]. Цей новий глобальний індекс має більш комплексний зміст відносно стану економічного розвитку в зіставленні із загальноприйнятими рейтингами на основі ВВП на душу населення.

Деякі країни отримали значно кращу оцінку на основі індексу IDI, ніж на підставі показника ВВП на душу населення. Це свідчить про те, що вони показали добрий результат стосовно створення процесів, які роблять їхнє зростання більш інклюзивним. Серед таких країн – Камбоджа, Чеська Республіка, Нова Зеландія, Південна Корея і В'єтнам. На відміну від інших країн, що мають значно нижчі рейтинги IDI, ніж ВВП на душу населення, у цих країнах населення відчуло наслідки економічного зростання [9].

Примітно, що 52 країни із 103, які вираховують IDI, зафіксували зниження рівня інклюзивного розвитку за останні 5 років поспіль, що свідчить про обґрунтованість громадської стурбованості нездатністю політиків трансформувати економічний розвиток у суспільний прогрес. У 42 % країн IDI знизився, навіть незважаючи на те, що ВВП на душу населення збільшився [9]. Україна займає 47-е місце у рейтингу IDI, що значно нижче, ніж це було п'ять років тому. Тривалі бойові дії на сході країни стирають ефект існуючого прогресу, оскільки вони негативно впливають на найменш забезпечені верстви населення та спонукають талановитих людей залишати країну в пошуках кращих можливостей. В Україні також один з найвищих показників нерівності добробуту серед усіх країн, що розвиваються (за даними Світового Банку Україна входить до групи країн, що розвивається) [9]. З позитивного, в Україні нерівність доходів і бідність не дуже високі. Аналіз показує, що українська система освіти підтримує інклюзивне зростання, з доволі високим рівнем можливостей для студентів із різних соціально-економічних рівнів. У зіставленні з іншими країнами групи країн, що розвиваються, середній клас, нехай і бідний у зіставленні з розвиненими країнами, залишається доволі великим, а система охорони здоров'я та допомога безробітним допомагають Україні бути першою у своїй групі доходів за рівнем соціального захисту [9].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, парадигма соціальної реабілітації соціуму у державних установах нашої держави в умовах інклюзивної економіки має інтегруватись попри основні стримувальні чинники інклюзивного зростання: внутрішню та зовнішню трудову міграцію, тіньову/неформальну зайнятість; обмежені можливості для працевлаштування й отримання доходу, а також нерівномірний географічний та секторальний (галузевий) розподіл цих можливостей; макроекономічні ризики, істотну мінливість макроекономічних змінних, таких як ВВП, інфляція, реальний обмінний курс, відсоткові ставки, що стримують потік інвестиції в країну або зовсім перешкоджають йому, зменшують можливості формування повної зайнятості; політичні потрясіння та нестабільність, надмірний рівень корупції в державному управлінні, великі масштаби тіньової економіки, відсутність належної правової бази тощо.

Список літератури

1. Калініченко І. О. Дивитися і бачити: путівник для батьків дітей із порушеннями зору : навч.-метод. посіб. Полтава : ПОІППО, 2016. 86 с.
2. Россихина И. Г. Социальная инклюзия студентов как функция учреждения среднего профессионального образования : дисс. канд. соц. наук. / 22.00.04 – социальная структура, социальные институты и процессы / Ирина Геннадиевна Россихина. Ростов-на-Дону, 2010. 174 с.
3. Литвинова О. А. Система и окружающая среда социологии Никласа Лумана. Москва.: Альфа-М, 2007. С. 84.
4. Саламанкская декларация о принципах, политике и практической деятельности в сфере образования лиц с особыми потребностями. URL : <https://docs.google.com/file/d/0B2AT2w-36SyTTnFIMjZWtGVpeGs/edit?pli=1>.
5. Hodkinson A. Inclusive and special education in the English educational system : historical perspectives, recent developments and future challenges. Research in Education. 2010. № 73. P. 15–29.
6. Низький Ж. Переговори ідентифікацій і переговорних середовищ: інтерпретація досвіду студентів з обмеженими можливостями. Інвалідність та суспільство. 1996. № 11 (2). С. 235-248.

7. DfES (Department for Education and Skills) (2004). *Removing Barriers to Achievement. The Governments strategy for SEN. Executive summary.* London : DfES. URL : <http://www.nc.uk.net>.
8. Будник О. Б. Інклюзивна освіта : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Початкова освіта»]. Івано-Франківськ : ПП Бойчук А.Б., 2015. 152 с.
9. Інклюзивність економіки – нове мірило економічного росту. За матеріалами: World Economic Forum (http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf).
10. Бенедь В., Гарієвський Ю., Ковальський В., Кучер В. Якісна і повноцінна освіта – найбільш надійний захист для інваліда. Проблеми освіти та реабілітації інвалідів : матеріали наук.-практ. семінару, 28 квіт. 2010 р. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2010. С. 6–8. Секція 3. Соціальна реабілітація: сучасні умови та перспективи розвитку.
11. Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі. Київ : Соцінформ, 2004. 128 с.
12. Аджемоглу, Д., Робинсон, Дж. А. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты. Москва: АСТ, 2015. 720 с.
13. Базиліюк А. В., Жулин О. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. Економіка та управління на транспорті. 2015. Вип. 1. С. 19–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5.
14. Хакимов Х. А. Методические подходы к оценке инклюзивного роста. *Science and world*. 2016. №5 (33). Том II. С. 159-162. URL: http://scienceph.ru/d/413259/d/science_and_world_no_5_33_may_vol_ii.pdf.
15. Федуллова Л. І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. Економіка: реалії часу. № 3 (25). 2016. С. 56–65. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/56.pdf>.

References

1. Kalinichenko I. O. (2016). *Dyvvytysya i bachyty: putivnyk dlya bat'kiv ditey iz porushennyamy zoru.* Poltava : POIPPO. [in Ukrainian].
2. Rossykhyna Y. H. (2010). *Sotsial'naya inklyuziya studentov kak funktsiya uchrezhdeniya sredneho professional'noho obrazovanyya* : dyss. kand. sots. nauk. / 22.00.04. Rostov-na-Donu. [in Russian].
3. Lytvynova O. A. (2007). *Sistema i okruzhayushchaya sreda sotsyolohyy Nyklasa Lumana.* Moscow : Ap'fa-M. [in Russian].
4. *Salamanskaya deklaratsyya o printsipakh, politike i prakticheskoy deyatelnosti v sfere obrazovaniya lits s osobymi potrebnyami.* (n.d.). Retrieved from: <https://docs.google.com/file/d/0B2AT2w-36SyTTnFLMjZWTGVpeGs/edit?pli=1>. [in Russian].
5. Hodkinson, A. (2010). Inclusive and special education in the English educational system : historical perspectives, recent developments and future challenges. *Research in Education*, 73, 15–29.
6. Nyz'kyy, Zh. (1996). Perehovory identyfikatsiy i perehovornykh seredovyshch: interpretatsiya dosvidu studentiv z obmezheny mozhyvostyamy. *Invalidnist' ta suspil'stvo*, 11 (2), 235-248. [in Ukrainian].
7. DfES (Department for Education and Skills). (2004). *Removing Barriers to Achievement. The Governments strategy for SEN. Executive summary.* London : DfES. Retrieved from: <http://www.nc.uk.net>.
8. Budnyk O. B. (2015). *Inklyuzyvna osvita.* Ivano-Frankivs'k : PP Boychuk A.B. [in Ukrainian].
9. *Inklyuzyvnist' ekonomiky – nove mirylo ekonomichnoho rostu.* (2017). Za materialamy: World Economic Forum (http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf). [in Ukrainian].
10. Bened', V., Hariyevs'kyy, Yu., Koval's'kyy, V., Kucher, V. (2010). Yakisna i povnotsinna osvita – naybil'sh nadiynny zakhyst dlya invalida. *Problemy osvity ta rehabilitatsiyi invalidiv : materialy nauk.-prakt. seminaru, 28 kvit. 2010 r. Luts'k: PVD «Tverdnyia», 2010. S. 6–8. Sektsiya 3. Sotsial'na rehabilitatsiya: suchasni umovy ta perspektyvy rozvytku.* [in Ukrainian].
11. Talanchuk, P. M., Kol'chenko, K. O., Nikulina, H. F. (2004). *Suprovid navchannya studentiv z osoblyvymy potrebamy v intehrovanomu osvith'omu seredovyshchi.* Kyiv : Sotsinform. [in Ukrainian].
12. Adzhemohlu, D., Robynson, Dzh. A. (2015). Pochemu odni strany bohatye, a druhie bednye. *Proiskhozhdienie vlasti, protsvetaniya i nyshchety.* Moskva: AST. [in Russian].
13. Bazylyuk, A. V., Zhulyn, O. V. (2015). Inklyuzyvne zrostannya yak osnova sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku. *Ekonomika ta upravlinnya na transporti*, 1, 19–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5. [in Ukrainian].
14. Khakymov, Kh. A. (2016). Metodicheskie podkhody k otsenke inklyuzivnoho rosta. *Science and world*, 5 (33), II, 159-162. Retrieved from: http://scienceph.ru/d/413259/d/science_and_world_no_5_33_may_vol_ii.pdf. [in Russian].
15. Fedulova, L. I. (2016). Inklyuzyvni innovatsiyi v systemi sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku. *Ekonomika: realiyi chasu*, 3 (25), 56–65. Retrieved from: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/56.pdf>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції – 03.10.2018 р., прийнята до друку – 16.10.2018 р.